

Může soudce dělat divné věci? Funkčnost soudnictví jako limit kárné odpovědnosti

MARTIN HAPLA*

May a Judge Do Strange Things? Functionality of Judiciary as a Limit of Disciplinary Responsibility

Summary: *The author defends the thesis that the purpose of disciplinary responsibility is to ensure the functioning of the judiciary. This also implies his answer to the question of what actions we are to punish as disciplinary offences. An immoral, strange, offensive or undignified action of a judge should not in itself be a reason for imposing disciplinary punishment. This reason should only be a violation or threat to the functioning of justice. Of course, this can also be done with actions of immoral, strange, offensive, or undignified character. What is crucial here is their link to the functioning of the judiciary, not their very nature. This also applies to actions taken by a judge outside of their profession. The author illustrates these considerations on a case that has become known under the name Miss Monokiny in the Czech Republic.*

Keywords: *judiciary, disciplinary responsibility, judicial ethics, action of judge in public, legal moralism.*

Některé právní případy k sobě dokážou velmi snadno přitáhnout pozornost. V oblasti soudcovské etiky je v tomto směru reprezentativní zejména jeden, který se stal známým pod populárním označením Miss Monokiny. Příběh mladé soudkyně, která se zúčastnila soutěže, jejíž součástí byla i promenáda bez horního dílu plavek, a dostala za to v kárném řízení důtku,¹ zná v našem prostředí jistě leckdo. Lze přitom dát za pravdu Tomáši Friedelovi, že někdy mohou být takové značně chytlavé případy debatám o profesní etice vlastně na škodu, protože nám toho říkají docela málo o normách, které naše soudce zavazují, i o tom, které z nich a jakým způsobem jsou nejčastěji porušovány. Mohou nás tedy až příliš snadno odvádět od zásadnějších témat, která by si spíše zasloužila pozornost.² Navzdory tomu bych však byl přinejmenším k této kauze poměrně shovívavý, protože ačkoliv není zrovna typická, umožňuje nám dobře ilustrovat některé obecnější problémy,

kteřé jsou s etikou soudců a jejich kárnou odpovědností úzce spojeny – například jaký je vůbec smysl této odpovědnosti a jak široký by měl být její rozsah. V tomto textu budou oba zkoumány především v kontextu jednání soudce učiněného mimo výkon jeho profese – jinými slovy „mimo talár“³ –, a právě proto se mi jeví i uvedený případ pro jejich přiblížení jako vhodný. Jestliže je uchopení zmíněných problémů cílem tohoto článku, slouží rozbor Miss Monokiny jako jeden z hlavních prostředků k tomu určených.

Uvedené obecné problémy se samozřejmě dají transformovat i do mnohem praktičtější laděné otázky: Za co přesně by měl být soudce v rámci kárné odpovědnosti postihován? Za to, že jedná nemorálně, nedůstojně, podivně, způsobem, kterým pohoršuje většinu svých spoluobčanů? Nebo na základě jiných, mnohem minimalističtější pojatých důvodů? Budu zde obhajovat tezi, že jediným smyslem tohoto druhu odpovědnosti je zajistit, aby

* Odborný asistent na katedře právní teorie PrF MU. E-mail: martinhapla@mail.muni.cz. Tento text vznikl na Masarykově univerzitě v rámci projektu „Legitimita soudního rozhodování“, číslo MUNI/A/ 0896/2018, podpořeného z prostředků účelové podpory na specifický vysokoškolský výzkum, kterou poskytlo MŠMT v roce 2019. Za řadu cenných připomínek k první verzi mého textu děkuji Maximu Tomoszekovi.

¹ Rozhodnutí kárného senátu Krajského soudu v Plzni ze dne 7. 8. 1990, sp. zn. Spr. 3132/90.

² Srovnej FRIEDEL, T. Jak čeští soudci (ne)smí jednat. Praxe kárného soudu ve věcech kárných řízení se soudci v letech 2008–2014. *Jurisprudence*, 2015, č. 1, str. 15.

³ Toto trefné označení přebírám z textu Ivy Hauptfleischové. Viz HAUPTFLEISCHOVÁ, I. Chování a jednání soudce „mimo talár“ jako kárné provinění z pohledu samotných soudců. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2015, č. 3, str. 291.

soudnictví plnilo svou funkci. To, že je jednání soudce nemorální, pohoršující, divné nebo nedůstojné, není samo o sobě dostatečným důvodem pro udělení kárného postihu. Stává se jím teprve tehdy, když zároveň narušuje požadavek funkčnosti justice. Tím jsou dány základní limity kárné odpovědnosti soudců. Soudkyně v případě Miss Monokiny tudíž podle mého soudu mohla jednat způsobem, který z různých hledisek můžeme hodnotit jako nevhodný. Pokud však její počin nemohl nějakým způsobem narušit nebo ohrozit funkčnost justice, neměla za něj dostat kárný postih. I související právní úpravu je podle mě třeba vykládat v uvedeném duchu, a pokud takový výklad není možný, je třeba ji změnit. Tím chci také poukázat na to, že úkolem tohoto článku není popsat současnou kárnou praxi, ale spíše ji kriticky zhodnotit – ukázat, nikoliv jak u nás systém kárné odpovědnosti funguje, ale jaké jsou jeho morální limity, které by měly být reflektovány v rámci jeho nastavení.

Nastíněným úvahám odpovídá i struktura tohoto článku. V jeho první části je vztažen koncept právního moralismu ke kárné odpovědnosti soudců a jsou uvedeny některé argumenty vyvracející tezi, že by tento institut měl sloužit k vynucování morálky. Je zde naznačeno, že jeho opravdovým smyslem má být pouze uchování funkčnosti justice. Ve druhé části jsou prezentovány souvislosti mezi požadavkem na její funkčnost a chováním jejích příslušníků. Ve stručnosti je v ní poukázáno i na to, že ani koncept důstojnosti soudcovské funkce nedává bez návaznosti na tento požadavek dobrý smysl. Třetí část se věnuje hlubšímu rozboru pojmu důvěry. Řeší otázku, jakou důvěru přesně by se měl soudce svým jednáním snažit uchovat a jaký význam máme přikládat našim epistemickým omezením při hodnocení dopadů, které nějaké jednání do této důvěry má. Poslední část článku shrnuje, jak lze uvedené obecnější úvahy aplikovat na řešení případu Miss Monokiny.

Právní moralismus a kárná odpovědnost

O právním moralismu se zpravidla hovoří v kontextu trestního práva, když kladně odpovídáme na otázku, zda máme jeho prostřednictvím vynucovat morálku.⁴ Řešíme

zde tedy problém, k čemu přesně má toto právo sloužit a jaké mají být jeho limity. Můžeme trestně postihnout nějaké jednání jen proto, že je nemorální, nebo jsou k tomu zapotřebí jiné důvody – například že působí újmu někomu druhému? Podobným způsobem můžeme uvažovat i o kárných postizích. Může být nemorálnost jednání soudce dostatečná k jejich ospravedlnění? V některých kontextech by se nám mohla kladná odpověď na takovou otázku zdát nevěrohodná již na první pohled. Zatím jsem se nikdy nesetkal s tím, že by někdo požadoval udělit soudci kárný postih za to, že byl nevěrný své manželce. I když jej za takové jednání morálně odsoudíme, zpravidla jej vnímáme jako jeho soukromou záležitost, která by měla být řešena v jiné rovině. Ne vždy však musí takový závěr působit samozřejmě. Jak se pokusím v následujících řádcích ještě nastínit – svědčí pro něj přitom dobré důvody.

Základní argumenty směřující proti právnímu moralismu v kontextu kárné odpovědnosti jsou podobné těm, které se uplatňují proti jeho tradiční verzi v kontextu trestního práva. Hlavní z nich je spojen s otázkou, jakou morálku bychom měli vynucovat.⁵ Existuje mnoho teorií normativní etiky (jako třeba utilitarismus, kantovství, etika ctnosti nebo etika přirozeného práva), které se ve svých závěrech ohledně toho, co je či není morální, někdy i poměrně výrazně liší. Ani mimořádně inteligentní a informovaní lidé se tak nemusejí vždy shodnout na tom, zda je něco správné, nebo nesprávné, protože pro oba postoje mohou svědčit promyšlené, precizně formulované a rozporů prosté soubory argumentů. Za vhodný příklad zde může sloužit třeba neustále diskutovaná problematika umělého přerušování těhotenství. Tvrdit za těchto okolností, že si můžeme být jisti tím, že určitá konkrétní morálka je objektivně platná a že je možno vždy s jistotou poznat její obsah, zavání dogmatismem a ignorancí. Jakou morálku ale máme vynucovat, když nedává dobrý smysl říct, že tu objektivně správnou?

Uvedené pochybnosti nás mohou přivést k úvaze, zda by společnost neměla skrze právo vynucovat takové morální normy, které aktuálně sama akceptuje. Proti tomu se ale nabízí pádný argument, který již dříve ve svém díle naznačil H. L. A. Hart.⁶ Abychom mu správně porozuměli, musíme se nejprve

⁴ Úvahy o právním moralismu odstartovala zejména debata mezi H. L. A. Hartem a Patrickem Devlinem. V naší odborné literatuře ji reprodukuje např. SOBEK, T. *Právní myšlení: kritika moralismu*. Praha 2011, str. 518–521. Samotný Patrick Devlin své úvahy k tomuto tématu shrnuje v textu DEVLIN, P. *The Enforcement of Morals*. Londýn 1965, str. 1–25. Hartovu reakci pak představuje jeho publikace HART, H. L. A. *Law, Liberty, and Morality*. Oxford, New York 1982.

⁵ Srovnej HART, c. d., str. 22.

⁶ Srovnej tamtéž, str. 28–30.

zastavit u rozlišení na pozitivní a kritickou morálku. Zatímco první z nich můžeme vymezit jako takovou, kterou sdílí a uznává určitá společenská skupina,⁷ ta druhá je založena na morálních principech, jež mohou sloužit jak ke kritice první uvedené, tak i právního systému.⁸ Pozitivní morálku můžeme najít v zásadě kdekoliv, protože každá společnost (případně společenská skupina) akceptuje určitá pravidla, na jejichž základe rozlišuje, co je správné a co nesprávné. I nacisté měli morálku v tomto smyslu. Můžeme si ovšem stále klást otázku, jestli je opravdu správné taková pravidla uznávat a aplikovat. V takovém případě zdůrazňujeme kritickou funkci morálky. Je přitom snadné připustit, že společnost se v tom, co je nebo není morální, mnohdy může mýlit a její pozitivní morálka ve skutečnosti ani žádnou morálkou být nemusí. Jmenovitě nacisty lze považovat v tomto směru za velice názorný příklad. Proto bez dalšího jen sotva můžeme konstatovat, že je správné, aby společnost vynucovala morální normy, které sama akceptuje.

Navzdory výše uvedenému bych ale neházel všechny myšlenky spojené s právním moralismem rovnou do koše. Pozornost si podle mého zaslouží jedna z jeho verzí, která vynucování morálky přisuzuje pouze instrumentální hodnotu.⁹ Jinými slovy – nevychází z předpokladu, že by se morálka měla vynucovat proto, že je hodnotná sama o sobě, ale proto, že se skrze ni uskutečňuje nějaké další významné dobro, kterým je například udržení integrity společnosti. Výše uvedený Hartův argument samozřejmě zůstává relevantní i v tomto rámci – jistě si lze představit i takovou společnost, v jejímž případě by bylo lepší, aby vůbec neexistovala. Tím ale není popřeno, že v řadě jiných případů bude uchování její integrity představovat významnou hodnotu, která může převážit mnohé další, pokud se s ní dostanou do konfliktu. V tomto rámci může do určité míry ospravedlnit i vynucování morálky, pokud je pro její udržení opravdu nezbytné. Rozhodně nelze touto cestou ospravedlnit cokoli, ale zároveň by bylo nekorektní ji alespoň v některých kontextech nepřisoudit určitou váhu.

V takovém duchu lze uvažovat i o problematice kárné odpovědnosti – pokud někdy

nutí soudce, aby se choval morálně, tak jen proto, že tím sleduje jiný zásadní cíl. Tímto cílem již primárně nebude uchování integrity společnosti, ale udržení funkčnosti justice. Samozřejmě že i otázka existence fungujícího soudnictví stále zůstává otevřena morální kritice¹⁰ – i v jejím případě se můžeme ptát, zda si taková instituce zaslouží existovat, případně za jakou cenu. Avšak v zásadě můžeme konstatovat, že přinejmenším většina společnosti ji bude nepochybně považovat za významné dobro, na které bychom měli brát zcela mimořádný zřetel. Jen sotva si bez něj dokážeme představit právní stát nebo dlouhodobě fungující demokracii, dost možná i efektivní právní řád. Idea funkční justice je navíc slučitelná i s řadou různých morálních systémů – můžeme k ní dospět různými cestami a zdůvodňovat ji utilitaristicky, kantovsky i jinak. I proto mám za to, že požadavek na funkčnost soudnictví lze přijmout jako východisko kárné odpovědnosti. Samozřejmě že můžeme mít vůči tomuto právnímu institutu stále různé výhrady z morálních pozic, ale jen těžko mu můžeme podle mého soudu dát lepší smysl než tento.

Funkčnost soudnictví jako východisko úvah o kárné odpovědnosti

Jak jsem již naznačil výše, nepovažuji za vhodné primárně vázat kárnou odpovědnost soudců na porušování či dodržování morálky. Naopak se ztotožňuji s tezí, že smyslem této odpovědnosti není vynucovat, aby se soudci chovali morálně, ale pouze zajišťovat, aby justice byla funkční, jinými slovy řádně plnila své úkoly. Plnění těchto úkolů pak předpokládá i určité jednání jejich příslušníků. Takové pojetí ostatně umožňuje i dobře odlišit tento druh odpovědnosti od odpovědnosti trestní nebo soukromoprávní, a to právě prostřednictvím primárního cíle, ke kterému směřuje.

Úkoly, které soudnictví plní, jsou samozřejmě různé a nemusí být vůbec snadné převést je na jeden společný jmenovatel. Soudy mají zejména rozhodovat o vině a trestu, řešit spory o právo, kontrolovat zákonnost postupu správních úřadů.¹¹ Vykonávají ale i mnoho

⁷ Můžeme ji ztotožnit i s tzv. konvenční morálkou, o níž hovoří někteří další autoři. Viz FEINBERG, J. In *Defence of Moral Rights*. *Oxford Journal of Legal Studies*, 1992, č. 2, str. 152.

⁸ HART, C. D., str. 20.

⁹ Tamtéž, str. 54.

¹⁰ Morální tázání má ostatně vždy externí charakter. K tomu viz WITKOWSKI, K. The "Is-Ought" Gap: Deduction or Justification? *Philosophy and Phenomenological Research*, 1975, č. 2, str. 242–243.

¹¹ K tomu srovnej ZOUK, F. *Soudy a soudnictví*. Praha 1995, str. 17–18. Dále i HAPLA, M. *Dělna moci a nezávislost justice*. Brno 2017, str. 49–50. Viz také tradiční definici soudů, kterou ve své knize uvádí Jana Ondřejková. ONDŘEJKOVÁ, J. *Vnější limity soudcovské interpretace a argumentace*. Praha 2017, str. 26.

jiných činností. Soudce má svým jednáním přispívat k tomu, aby mohly být řádně plněny. K tomu mnohdy nestačí, aby byl jen svědomitý při výkonu svých pracovních povinností. Někdy jej ohledy na profesní roli, kterou si ve svém životě zvolil, svazují i v jeho soukromí. Otázkou zůstává, kdy a v jaké míře tomu tak má být. Uvažujeme-li o případech typu Miss Monokiny, je podle mého soudu třeba se ptát, nikoliv jestli takové jednání je, nebo není morální, zda je, nebo není pohoršující, případně důstojné, nebo nedůstojné, ale jestli může (třeba jen nepřímo) ve svých důsledcích nějakým způsobem narušovat plnění úkolů, které justici přísluší.

Uvedené návaznosti obzvláště platí pro koncept důstojnosti soudcovské funkce. Důstojnost sama o sobě je obtížně uchopitelným pojmem, který v právní praxi až příliš snadno může získat charakter kouzelného klobouku, z něhož si každý vytáhne, co se mu zrovna hodí. Zdá se být očividné, že v souvislosti s profesí soudců není používána ve významu důstojnosti nedotknutelné,¹² jejímž nositelem je každý člověk, ale naopak ve smyslu určitého společenského postavení a s tím spojených zvláštních požadavků, které nejsou na všechny lidi kladeny ve stejné míře. Soudce by měl mít důstojnosti více než obyčejný člověk, což podtrhují dokonce i některé zvláštnosti jeho oblečení (například talár). Jaký by měl být ovšem jiný smysl těchto požadavků než to, aby instituce, kterou jako její profesní příslušník reprezentuje, dobře fungovala? Co jiného by mělo ospravedlnit stav, že soudce v určitých kontextech vyvyšujeme nad ostatní občany, než nutné předpoklady řádného výkonu jeho profese? Důstojnost soudcovské funkce jistě nemá být účelem sama o sobě, ale své opodstatnění získává právě na základě toho, že přispívá k funkčnosti justice – nad její rámec je pouze zbytečným a nezdůvodněným přežitkem.

Není důvěra jako důvěra: O jakou přesně má soudce usilovat?

Soudce by měl být nezávislý, nestranný a odborně kompetentní. Jak ovšem správně zdůrazňuje Martin Kopa – nestačí, aby charakteristiky tohoto typu měl, ale je rovněž třeba,

aby všichni věděli, že je jejich nositelem.¹³ Aby soudnictví mohlo řádně fungovat, musí v něj mít společnost důvěru.¹⁴ Co přesně však má tato důvěra v sobě zahrnovat? Může její uchování po nás vyžadovat i to, aby se soudkyně v uvedeném případě zdržela odhalování svého těla na veřejnosti a účasti v soutěži, která je s ním spojena? Pokud společnost má určitou morálku a vložení své důvěry v justici podmiňuje jejím dodržováním, měli by soudci na takové podmínky přistoupit a touto morálkou se řídit? Zdá se, že morálka, kterou jsme výše vykárali z hlavních dveří, se nám do našich úvah začíná vkrádat zadními vrátky. Musíme se tedy u pojmu důvěry zastavit a pokusit se jej hlouběji analyzovat.

První otázka s tímto pojmem spojená souvisí s tím, zda má binární, nebo naopak graduální charakter. Dává lepší smysl uvažovat tak, že někdo důvěru v soudce 1) buď má, nebo nemá, či tak, že 2) jí disponuje v určité intenzitě – jinak řečeno že někdo může důvěřovat v soudce ve větší nebo menší míře? Osobně bych se přikláněl k tomu, že je vhodnější uvažovat o ní primárně v druhém z uvedených smyslů s tím, že v určitých kontextech může být jednodušší a dostačující přistupovat k ní jako k binárnímu pojmu. Na pomyslnou škálu důvěry můžeme totiž umístit dva body: První z nich můžeme označit za bod minimální důvěry, který označuje nejnižší možnou míru důvěry potřebnou k tomu, aby justice vůbec byla schopna plnit své úkoly. Druhý z nich je bod optimální důvěry, což je taková míra důvěry, která je dostatečná pro to, aby soudnictví plnilo své úkoly nejlepším možným způsobem. Soudce si musí udržet onu minimální míru důvěry. Za jakou cenu by se však měl snažit získat onu důvěru optimální? Zde už mohou vyvstávat pochybnosti, protože můžeme váhat, zda cena za udržení této důvěry není přece jen neúměrně vysoká.

Další otázka zní, o čí důvěru by měl soudce vlastně usilovat. Pokud hovoříme o důvěře ze strany veřejnosti či společnosti, myslíme tím důvěru nějakého souboru jednotlivců? Pokud bychom ji chápali právě takto, je zřejmé, že soudci nikdy nemohou důvěřovat úplně všichni.¹⁵ Vždy se najde alespoň pár lidí, kteří v něj důvěru skládat nebudou, už jen

¹² K vymezení nedotknutelné důstojnosti viz SCHROEDER, D. Human Rights and Human Dignity. *Ethical Theory and Moral Practice*, 2012, č. 3, str. 332.

¹³ KOPA, M. Etika soudců. In: Sobek, T. a kol. *Právní etika*, Praha 2019, str. 197.

¹⁴ Význam veřejné důvěry pro systém soudnictví zdůrazňuje Martin Kopa tamtéž, str. 202–203.

¹⁵ Podobným způsobem uvažuje Devlin o tom, že v případě identifikace pozitivní morálky společnosti nelze vyžadovat, aby s ní souhlasili všichni její členové. Zároveň se nejedná ani o pouhou morálku většiny. Jejím měřítkem má být rozumný člověk (*reasonable man*). Toho však Devlin vymezuje nepřilíš přesvědčivým způsobem – pomáhá si přitom příměrem, že pozitivní morálka je taková, na níž by se za určitých specifických podmínek shodli členové soudní poroty. Podrobnosti k tomu viz DEVLIN, c. d., str. 15.

z toho důvodu, že ji budou podmiňovat požadavky, které nebudou slučitelné s uchováním důvěry jiných lidí. Většina z nás přitom jistě bude mít silnou morální intuici, že v případě soudce například nevdá, pokud mu nedůvěřují přesvědčení neonacisté z důvodu, že svými rozhodnutími nediskriminuje Židy. Je totiž velký rozdíl mezi tím, pokud máme důvěru v soudce proto, že něco nedělá, nebo ji naopak máme proto, že nějakým způsobem jedná. V pluralitní společnosti si může soudce uchovat širokou míru důvěry jen tehdy, pokud je primárně spojena s požadavkem zdržet se určitých způsobů jednání – například projevů politických postojů. Pokud naopak někteří lidé požadují od soudce, aby nějakým aktivním způsobem jednal, musí tím v mnoha případech nutně docházet ke konfliktu s požadavky jiných lidí. Soudce si pak bude moci uchovat pouze důvěru jedné části veřejnosti, zatímco ta druhá mu bude nutně nedůvěřovat. Takový přístup může fungovat pouze ve společnosti, kde všichni mají na inkriminovanou otázku jeden názor, což asi nebude v pluralitní společnosti zrovna nejčastější situace. Možným východiskem z těchto problémů je, že soudce nebude zajímat, kolik lidí mu důvěřuje, ale jaké dopady do fungování justice by mohla jejich nedůvěra mít.

Jiný problém spojený s tázáním, či důvěru si má soudce snažit uchovat, je epistemický. Nakolik může soudce opravdu vědět, že určitým jednáním ztratí nebo získá důvěru nějakého segmentu lidí? Pravda je, že naše evidence o těchto věcech obvykle bývají poměrně slabé. Zpravidla nemáme v ruce žádná opravdu „tvrdá“ data, ale opíráme se zde pouze o své subjektivní odhady, které se mohou od skutečnosti i velmi zásadním způsobem odlišovat. Proto když zvažujeme, nakolik bychom měli k důvěře veřejnosti přihlídnout, měli bychom zohledňovat i míru jistoty, kterou o jejich postojích máme. Pokud je tato jistota jen minimální, neměli bychom tomu, co za ně považujeme, přiřkládat zrovna velkou váhu.

Nakonec je třeba se ještě zastavit u toho, jak širokou důvěru soudce potřebuje. Postačí, když společnost důvěřuje pouze v to, že rozhoduje nezávisle a nestranně, nebo musí mít

i nějakou šířeji pojatou důvěru, která je úzce spojena s přesvědčením, že je nositelem určitých morálních kvalit? Zákon o soudech a soudcích hovoří o povinnosti jednat tak, aby uchoval důvěru nejen v nestranné a nezávislé, ale též ve spravedlivé rozhodování soudů.¹⁶ Je to tak správně? Přínejmenším spravedlnost můžeme s čistým svědomím označit za diskurzivní pojem.¹⁷ V jejím důsledku může uvedené ustanovení získat i poměrně široký obsah. Pro dobré fungování justice je samozřejmě nejvíce potřebné, aby lidé věřili tomu, že soudy rozhodují nestranně. Měli by být rovněž přesvědčeni o jejich odbornosti a fundovanosti.¹⁸ Významné jsou však i další složky. Pokud totiž společnost nebude věřit také v morální kvality soudců, může se justice jako celek stávat méně odolná vůči atakům ze strany jiných složek moci, a to kvůli tomu, že v těchto kritických situacích se za ni veřejnost nepostaví, nebo alespoň ne s potřebnou intenzitou. To zvláště v dnešní době, kdy čelíme nejen ve střední Evropě nárůstu různých populistických tendencí a oslabování soudnictví,¹⁹ může mít svůj význam. Přesto není radno právě tyto složky, jejichž souvislost s výkonem soudcovské profese není zrovna přímá, přeceňovat.

Provedený rozbor konceptu důvěry nám již začíná naznačovat některé limity. Rozhodně zde nejde o to, aby soudci všichni lidé absolutně důvěřovali. Klíčové jsou naopak dopady, které může nedůvěra lidí vyvolat v oblasti fungování justice. Zásadní roli zde rovněž hraje naše jistota o nich. Lidé by měli důvěřovat především nestrannosti a odborným kvalitám soudce, protože ty představují hlavní důvody, proč rozhoduje o jejich záležitostech. Ostatní charakteristiky samozřejmě také mohou mít svůj význam. Ten však není srovnatelný s výše uvedenými.

Miss Monokiny: morální limity kárné odpovědnosti v praxi

To, jaký by měly mít naznačené obecné úvahy dopad pro praxi, lze dobře ilustrovat právě na kauze Miss Monokiny. Pokud zvažujeme, zda za jednání soudkyně v tomto případě máme uložit kárný postih, měli bychom se za prvé zeptat, jakou máme evidenci o tom, že

¹⁶ § 80 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích).

¹⁷ K tomu srovnej SOBEK, c. d., str. 207 a násl. Dále viz též HEYWOOD, A. *Politická teorie*. Praha 2005, str. 153.

¹⁸ V této souvislosti nelze zapomínat na to, že soudní moc bývá často charakterizována jako moc odborná, že její legitimita se do značné míry opírá právě o tuto kvalitu. K tomu viz TOMOSZEK, M. Dělna moci jako podstatná náležitost demokratického právního státu. In: Jirásek, J. (ed.). *Dělna moci. Sborník příspěvků sekce ústavního práva přednesených na mezinárodní vědecké konferenci Olomoucké právnické dny 2013*, Olomouc 2014, str. 245–246. Dále srovnej i HAPLA, c. d., str. 50–51.

¹⁹ Viz např. BAROŠ, J. – DUFEK, P. – KOSAŘ, D. *Separation of Powers and Politics in Central Europe*. 2018, rukopis.

lidé takové jednání opravdu odsuzují. Nejedná se spíše jen o naše dohady? Za druhé – i pokud lidé takové jednání odsuzují, může nějakým způsobem oslabit jejich důvěru v rozhodování soudů? Jak by se taková nedůvěra měla v praxi projevit? Za třetí, to, že se soudkyně odhalí na veřejnosti, neznamená bez dalšího, že vykonává špatně svou práci – může při ní stále zůstat nestranná, odborně kompetentní i svědomitá. Z hlediska výkonu její profese není na jejím jednání samotném nic špatného – spíše můžeme zvažovat, zda není signálem toho, že má určité vlastnosti, které by dobrý soudce neměl mít a jež se mohou po čase významným způsobem podepsat i na její profesní činnosti. Vypovídá však o nich zmíněné jednání opravdu natolik silně, aby ospravedlnilo její postih i v době, kdy své pracovní povinnosti ani v nejmenším nezanedbala? A o jaké špatné vlastnosti by její jednání mělo vypovídat? Jako soudcovskou neřest bychom mohli v uvedeném kontextu chápat třeba neschopnost vnímat společenské normy a zvažovat dopady jejich porušení. Na druhou stranu bychom ale mohli totožné jednání interpretovat i jako projev ctnosti v tom smyslu, že jeho aktérka si dokáže udržet odstup od veřejného mínění a nebojí se jít proti němu, když není podloženo rozumnými důvody. V situaci, kdy se nám nabízejí takto protichůdné výklady dané situace, bychom měli být při jejím postihování spíše zdrženliví. Za čtvrté, jak již bylo naznačeno: Činí jednání soudkyně v tomto případě špatným i něco jiného než jen odhodlání jej za špatné považovat? Lze nalézt mimo něj nějaké rozumné důvody, proč by nám mělo vadit? Jestliže společnost věří předsudkům, neměli bychom se snažit spíše o změnu jejího postoje než omezovat lidi, kteří se nechovají v souladu s nimi?

Zásah do autonomie každého člověka by měl být ospravedlněn dostatečně silnými důvody. Totéž platí i pro soudce s tím, že takovým důvodem v jeho případě může být i ohled na funkčnost justice. Nezdá se však, že právě v kauze Miss Monokiny by byl přítomen. To, jak o ní bylo rozhodnuto začátkem 90. let, se dá pochopit. Cílem tohoto článku nebylo kritizovat přes více než 20 let staré rozhodnutí, ale ilustrovat na něm něco

podstatného – mimo jiné to, že v kontextu dnešní doby by takové případy měly být nejspíš řešeny jinak. Důvodem pro tento posun není ani tak změna přístupu společnosti k nahotě, ale spíše důraz na pojetí soudu jako instituce, která nemá slepě vycházet vstříc tomu, co lidé považují za správné, ale naopak má jejich přesvědčení citlivým způsobem formovat a přibližovat ho k tomu, pro co existují rozumné důvody. Měli bychom být tolerantní k jinakosti, což platí i pro osoby, které vykonávají veřejnou moc. Neměli bychom být tolerantní vůči předsudkům.

Závěr

Nikdo netvrdí, že by se soudci neměli chovat morálně. Hodnotit jejich jednání z hlediska morálky a klást na něj z těchto pozic určité požadavky je však velmi odlišné od snahy vynucovat je za pomoci institutu kárné odpovědnosti. V tomto článku jsem se snažil ukázat, že jediným důvodem pro uložení kárného postihu soudci má být to, že svým jednáním nějak narušuje nebo ohrožuje funkčnost justice. Tento požadavek přitom umožňuje i zohledňovat mínění veřejnosti, pokud jde o jednání soudce učiněné mimo talár, ale opravdu jen v extrémních případech. Soudnictví totiž nemůže řádně fungovat, pokud mu lidé nebudou důvěřovat. Zároveň však není správné vždy vycházet společnosti vstříc – obzvlášť když jde jen o fixování jejích předsudků nebo přímo postojů, které mohou justici postupně destruovat. Ve chvíli, kdy připouštíme, že existuje řada dobrých důvodů, proč mít nezávislou a nestrannou justici, bychom měli akceptovat její uchování jako určitý prvek, který formuje i vztah soudcova jednání mimo talár a postojů společnosti. V zásadě můžeme naše závěry shrnout do zobecněného pravidla, že soudce má jednat tak, aby přispíval k přibližování morálních postojů společnosti tomu, pro co svědčí i dobré morální důvody. Bylo by ovšem přece jen nekorektní na úplný závěr nepřipustit, že nastíněná problematika je složitá a její zde předložené řešení není zcela vyčerpávající. Je proto nutné ho vnímat spíše jako podnět pro zahájení české odborné diskuse o těchto nikoliv jednoduchých, ale zajímavých problémech.